

4. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бэйли ; пер. с англ. – М. : Инфра-М, 1999. – 1028 с.
5. Кот Л.Л. Інституційне забезпечення розвитку кредитної системи України / Л.Л. Кот // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 10. – С. 47–55.
6. Герасимова С.В. Роль фінансових посередників в організації інвестиційної діяльності акціонерних товариств / С.В. Герасимова // Фінанси України. – 2014. – № 4. – С. 103–111.
7. Токмакова І. Організаційні форми учасників ринку капіталів / І. Токмакова, В. Краснов // Вісник НБУ. – 2013. – № 8. – С. 67–69.
8. Лаврик О.Л. Сутність фінансового посередництва на сучасному етапі розвитку економіки України / О.Л. Лаврик // Економічний аналіз. – 2015. – Т. 19. – № 1. – С. 184–192.
9. Основні показники діяльності банків України / Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article.jsessionid=FB9EEAA2438B4DDA3EFAE8436D12FDF7?art_id=36807&cat_id=36798.
10. Поліщук Є.Ф. Діяльність небанківських фінансових установ в інституційній структурі ринку : [монографія] / Є.Ф. Поліщук. – К. : КНЕУ, 2014. – 340 с.

УДК 336.228.3

Любчик О.К., аспірант
Одеський національний економічний університет

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Любчик О.К. Податкові пільги як інструмент стимулювання розвитку реального сектору економіки. У статті розглянуті питання застосування податкових пільг та їх вплив на розвиток підприємств різних галузей економіки. Проаналізовано стимулюючу функцію пільги. Приведено класифікацію пільг. Доведено, що застосування податкових пільг як інструменту податкового механізму не має науково обґрунтованого підґрунтя. Значна кількість пільг не приводить до запланованого результату, застосування пільг немає системного характеру, їх вплив на діяльність підприємств має неоднозначний характер.

Ключові слова: податкова пільга, податковий механізм, утрати бюджету, статистичні спостереження, стимулююча функція пільги.

Любчик А.К. Налоговые льготы как инструмент стимулирования развития реального сектора экономики. В статье рассмотрены вопросы применения налоговых льгот и их влияние на развитие предприятий различных отраслей экономики. Проанализирована стимулирующая функция льготы. Приведена классификация льгот. Доказано, что применение налоговых льгот как инструмента налогового механизма не имеет научно обоснованной базы. Значительное количество льгот не приводит к запланированному результату, применение льгот не имеет системного характера, их влияние на деятельность предприятий имеет неоднозначный характер.

Ключевые слова: налоговая льгота, налоговый механизм, потери бюджета, статистические наблюдения, стимулирующая функция льготы.

Lubchik A.K. Tax incentives as an instrument to stimulate development of real sector of economy. In the article the questions of application of tax benefits and their influence on the development of enterprises in various sectors of the economy. Analyzed the stimulating function of the benefits. A classification of benefits. Proved that the use of tax incentives as an instrument of tax mechanism, has not science base. A significant amount of benefits does not lead to the planned result, the benefits not of a systemic nature, their influence on the activity of enterprises is mixed. A significant problem is that in the implementation of benefits is not defined.

Keywords: tax relief, tax mechanism, budget losses, statistical observations, stimulates the function benefits.

Постановка проблеми. Одним із чинників розвитку ринкових відносин є адекватний економічний механізм, тобто такий, який спирається на об'єктивні економічні закони та ефективно використовується. Ефективність використання економічного механізму

державою означає не тільки забезпечення та наявність у механізмі відповідних складників, таких як методи та методики, прийоми, важелі, інформаційні ресурси, підсистеми забезпечення (законодавчого, організаційного та ін.), але й відповідність дії меха-

нізму потребам суспільства. Складовою частиною економічного механізму є податковий механізм, через який та завдяки якому держава реалізує свою податкову політику. Побудова податкового механізму, який би максимально відповідав податковій політиці, є складним та багатоступеневим процесом. Останнім часом у суспільстві, науковій літературі, періодичних виданнях, у різних засобах інформації наростає певний протест проти наявного податкового механізму, що вимагає осмислення процесів, що відбуваються та регулюються податковим законодавством, проведення аналітичних досліджень та розроблення науково-практично орієнтованих заходів.

Удосконалення, підвищення ефективності дії податкового механізму є складовими частинами податкової реформи. Аналіз наукових публікацій, практики податкового регулювання доводить, що податкові реформи, які декларуються урядом, мають перманентний характер без суттєвих зрушень, іноді за формальною ознакою. Більшість завдань податкових реформ не виконано, стратегічні цілі (на 20–25 років) не сформовано. Такий стан зумовлений як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. Разом із тим виникає питання, як, не порушуючи хиткого балансу економічних інтересів, проводити вдосконалення податкового механізму. Існує низка думок щодо вирішення сформульованого питання, однією з яких є впровадження механізму управління або маніпулювання податковими пільгами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці застосування пільг, у тому числі податкових, присвячено чимало публікацій та досліджень, що зумовлено високим ефектом застосування, простотою та наявністю стимулюючого ефекту. Серед вагомих напрацювань відзначимо праці А.М. Соколовської, І.А. Крисоватого, Л.Л. Тарангул, Ю.Б. Іванова та ін. Механізм податкових пільг докладно досліджується й закордонними вченими та експертами, які визначили теоретичні засади дії багатьох складників податкового механізму: С.Л. Брю, В. Вікрі, К.Р. Макконнелл, С. Сюррей та ін.

Разом із тим, незважаючи на академічні напрацювання та практику податкового реформування у контексті системного підходу, не повною мірою висвітлені питання теоретичного змісту та практичної спрямованості щодо переходу від діючого порядку формування податкових пільг до концепції податкових витрат.

Постановка завдання. Враховуючи вищеведене, метою статті є узагальнення досвіду функціонування податкових пільг як складової частини податкового механізму з акцентуванням на проблематиці їх ефективності, тобто виконання стимулюючої функції.

Виклад основних результатів. Податкові пільги як елемент податкового механізму з'явилися у складі останнього як відповідь на необхідність реалізації стимулюючої функції податків, з одного

боку, та розвитку соціально-фінансових відносин, з іншого. У загальному сенсі пільга – це надання переваг або часткове звільнення від виконання встановлених правил. Податкова пільга – звільнення платника податків від нарахування і сплати податку чи сплата ним податку в меншому розмірі за наявності підстав, визначених законодавством певної країни [1]. Таке звільнення має на меті декілька завдань. До них можна віднести: надання умовно-фінансової допомоги для підтримки вразливих верст населення (соціальна спрямованість); стимулювання економічного зростання суб'єкта господарювання за рахунок надання йому можливості накопичення обігових коштів для подальшого інвестування (економічна спрямованість); надання переваг для економічної підтримки виробництва, яке дає змогу реалізувати функцію збалансованості інтересів (протекціонізм).

Формою надання умовно-фінансової допомоги в Україні, наприклад, є пільги, які надаються особам унаслідок втрати годувальника, смерть якого пов'язана з Чорнобильською катастрофою; дітям-інвалідам; на проїзд у транспорті і т. д. Тут мова йде не про звільнення від сплати податків, а про певне (латентне) фінансування. Як правило, такі пільги (а в Україні такі пільги застосовуються у системі соціального забезпечення) мають соціальну спрямованість. Аналіз показав, що протягом 2005–2015 рр. в українському законодавстві налічувалося близько 555 пільг у 2005 р. та 551 пільга в 2015 р., а отримують їх 22,143 млн. осіб (51,78% від усього населення) [2].

Деякою іншою формою пільг, але також яка має соціальну спрямованість, є пільги за сплати ПДФО. Такі пільги застосовуються задля підтримки рівня життя населення, від чого, своєю чергою, залежать споживчий попит та нормальне функціонування економіки.

Стимулювання економічної діяльності за допомогою пільг виявляється у формі або пониженої ставки податку, або звільнення на деякий час платників від сплати певного податку. Як правило, така пільга застосовується не до конкретного суб'єкта господарювання а до галузі або до СПД, які знаходяться у спеціальній економічній зоні. Прикладом надання пільги є особливості оподаткування прибутку підприємств, отриманого у зв'язку з впровадженням енергоефективних технологій, а саме: звільняється від оподаткування 80% прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, установленим Кабінетом Міністрів України (стислий опис видів таких товарів наведено у Переліку, затвердженому Постановою № 1005) [3; 4].

Для розвитку вітчизняної індустрії програмної продукції суб'єктам господарювання у цій сфері надано значні переваги. Право на застосування ставки податку 5% отримують ті суб'єкти господа-

рювання, які відповідають критеріям, визначеним у пп. 1.4 п. 15 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу, та отримують свідоцтво про реєстрацію як суб'єкта індустрії програмної продукції, який застосує особливості оподаткування.

Але власне надання пільг призводить, особливо на першому етапі впровадження, до певних утрат бюджету, тому постає питання, коли застосування пільг як елементу податкового механізму призводить до виправданих утрат, а коли є тільки обтяжливим для бюджету. Відповідь на це питання стає засадою розроблення низки заходів щодо впорядкування системи пільг та підвищення ефективності їх застосування.

Для отримання певної картини щодо ефективності застосування податкових пільг проведемо статистичний аналіз.

Так, за оцінками Міндоходів, у 2013 р. через дії податкових пільг скарбниця недорахується

70,4 млрд. грн. Самими пільговими статтями є списання збитків минулих років підприємствами (12,8 млрд. грн.), пільги з транзиту через митну територію України (11,7 млрд. грн.), єдиний податок сільгоспідприємств (8,3 млрд. грн.). Через пільги із ввізного мита, звільнення від оподаткування окремих ліків і операцій, відповідно до міжнародних договорів про вільну торгівлю, бюджет утрачає 3 млрд. грн., пільгового оподаткування поставок зерна, а також брухту чорних і кольорових металів – по 2 млрд. грн. [5].

На рис. 1 також указано втрати бюджету від надання податкових пільг, а в табл. 1 – утрати від застосування пільг за прямими податками. За 2013 р. кількість платників ПДВ, на яких поширюється дія акта [6], становила 48,4 тис., або 20,0% загальної кількості зареєстрованих платників ПДВ. Відповідно до звітів про суми податкових пільг, за вказаний період кількість отриманих пільг з ПДВ стано-

Таблиця 1

Динаміка втрат зведеного бюджету України внаслідок надання пільг за прямими податками в 2006–2015 рр. (млн. грн.) [8]

Роки	Втрати зведеного бюджету України	у тому числі за рахунок пільг із:			
		податку на прибуток підприємств	плати за землю	місцевих податків і зборів	інших податків і зборів
2006	1044,7	740,4	219,7	3,6	81,0
2007	1508,0	1056,3	360,0	4,2	87,5
2008	2277,3	1674,9	484,1	4,3	114,0
2009	2681,3	1995,6	594,8	6,3	84,6
2010	3086,9	2097,5	886,7	9,1	93,6
2011	15665,7	15409,6	255,2	0,0	0,9
2012	15468,1	15108,8	359,2	0,0	0,1
2013	6204,4	5533,2	671,1	0,0	0,1
2014	5277,8	4623,0	654,8	0,0	0,1
2015	6033,9	5286,1	747,7	0,0	0,1

Таблиця 2

Фінансовий результат підприємств за галузями економіки України, млн. грн. [2]

Галузь	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р. (січень–вересень)
Сільське, лісове та рибне господарство	15147,3	21677,4	103137,6	-214
Промисловість	13698,3	-166414,0	-181360,9	4696,2
Інформація та телекомунікації	6817,6	-15373,9	-10166,6	1341,3
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	-6047,5	-128134,8	-80564,3	-4428,7
Фінансова та страхова діяльність	24041,2	35960,6	-171,3	40931,5

Таблиця 3

Темпи зростання доходів бюджету та темпи зростання втрат бюджету від надання податкових пільг із ПДВ

Показник	2013	2014	2015
Темпи зростання доходів бюджету	0,97	1,05	1,51
Темп зростання втрат від надання податкових пільг з ПДВ	1,02	1,02	1,88

вила 53,1 тис. на загальну суму 78 074,2 млн. грн., з якої 26 204,3 млн. грн. – сума податкових пільг, що є втратами державного бюджету.

За 2014 р. кількість платників податку, на яких поширюється дія акта, становила 42,6 тис., або 18,2% загальної кількості зареєстрованих платників ПДВ.

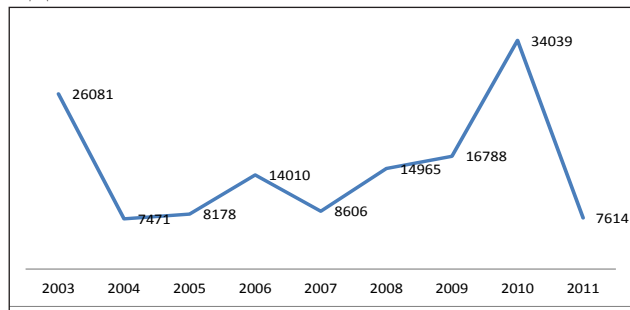

Рис. 1. Втрати бюджету внаслідок пільгового оподаткування ПДВ (млн. грн.) [6]

Відповідно до звітів про суми податкових пільг, за вказаний період кількість отриманих пільг із ПДВ становила 48,3 тис. на загальну суму 911 98,5 млн. грн., з якої 26 742,3 млн. грн. – сума податкових пільг, що є втратами державного бюджету.

За 2015 р. кількість платників податку, на яких поширюється дія акта, становила 38,7 тис., або 17,6% загальної кількості зареєстрованих платників ПДВ.

Відповідно до звітів про суми податкових пільг за вказаний період, кількість отриманих пільг із ПДВ становила 42,5 тис. на загальну суму 141 328,5 млн. грн., з якої 50 490,8 млн. грн. – сума податкових пільг, що є втратами державного бюджету.

Отже, проведений аналіз свідчить про об'єктивне відображення пільг із ПДВ платниками податку та доцільність застосування алгоритмів розрахунку податкових пільг, затверджених Наказом № 167, під

час розрахунку не внесених до державного бюджету сум ПДВ за операціями з постачання товарів (послуг) у розрізі окремих режимів оподаткування [7].

Але важливою є й інша інформація, а саме чи призвели ці пільги до зростання економіки відповідних галузей. У табл. 2 надано дані щодо фінансового результату підприємств певних галузей.

Як видно з даних таблиці, значні пільги (сільське господарство) дають змогу отримати прибуток підприємствам даної галузі; що стосується підприємств галузі інформації та телекомунікації, то наявність пільг не вплинула на їх діяльність позитивно.

Наочним є фінансовий результат підприємств фінансової та страхової діяльності: за відсутності пільг вони стабільно отримують прибуток. Такі статистичні спостереження свідчать про неоднозначний регулюючий вплив податкових пільг на розвиток реального сектора економіки.

Розглянемо співвідношення темпів зростання доходів бюджету та темпи зростання втрат від надання податкових пільг (табл. 3).

Як видно з даних таблиці, темп зростання податкових пільг перевищує темпи зростання доходної частини держбюджету, що свідчить про неефективність надання пільг.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити певні висновки.

1. Пільги як елемент податкового механізму не мають однозначного впливу на діяльність підприємств, тобто наявність пільги з певного виду податку не гарантує його успішну діяльність та зростання. Таким чином, регулююча функція пільги не завжди спрацьовує.

2. Кількість пільг обтяжує бюджет та є економічно необґрунтованою.

3. Застосування пільг здебільшого виконує соціально функцію.

Подальші дослідження будуть спрямовані на обґрунтування можливості переходу на витратну модель застосування пільг.

Список літератури:

1. Податкове право : навч. посіб. / За ред. М.П. Кучерявенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uristinfo.net/.../3720-glava-12-...kovi-pilgi.html.
2. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-1>.
4. Довідкова інформація від 01.10.2016 / Довідник № 81/1 податкових пільг, що є втратами доходів бюджету, станом на 31.12.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ST001386.html.
5. Озвучены ключевые потери бюджета от действия льгот [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://economics.lb.ua/finances/2013/06/11/205631_ozvucheni_klyuchevie_poteri_byudzhet.html.
6. Наказ Державної податкової адміністрації України від 29.03.2011 № 167 «Про затвердження Порядку визначення сум податків та зборів, не сплачених суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг за операціями, які здійснюються на митній території України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/>.
7. Звіт про періодичне відстеження результативності Наказу Державної податкової адміністрації України від 29.03.2011 № 167 «Про затвердження Порядку визначення сум податків та зборів, не сплачених суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг за операціями, які здійснюються на митній території України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/>.
8. Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/>.

9. Вплив пільг за прямими податками на формування бюджетних доходів в Україні / С.Б. Єгоричева, О.В. Тимошенко, Д.А. Сергєєв [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5137>.

10. Фільо М.М. Проблема втрат бюджету від надання податкових пільг та шляхи вирішення / М.М. Фільо [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/.../48217/21-Filyo.pdf?>.

11. Перспективи компенсації втрат бюджету від застосування пільг з податку на прибуток підприємств. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ndi-fp.asta.edu.ua/.../NDI_Karmalit...0214_out.pdf.

УДК: 336.774

Нетудихата К.Л., к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Пташнюк І.В., студент
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ (НА ПРИКЛАДІ СЕРЕДНІХ БАНКІВ УКРАЇНИ)

Нетудихата К.Л., Пташнюк І.В. Рейтингове оцінювання діяльності банківських установ (на прикладі середніх банків України). У статті розглянуто сучасні методики рейтингового оцінювання банківської діяльності. Розкрито їх переваги та недоліки. Сформовано пропозиції щодо вдосконалення методичного забезпечення, які застосовано в процесі рейтингування середніх банків України. Сформовано перелік лідерів та аутсайдерів рейтингу 2016 р.

Ключові слова: рейтинг, банківська діяльність, методичне забезпечення, таксономічний коефіцієнт розвитку.

Нетудыхата К.Л., Пташнюк И.В. Рейтинговое оценивание деятельности банковских учреждений (на примере средних банков Украины). В статье рассмотрены современные методики рейтинговой оценки банковской деятельности. Раскрыты их преимущества и недостатки. Сформированы предложения по совершенствованию методического обеспечения, которые применены в процессе рейтингования средних банков Украины. Сформирован перечень лидеров и аутсайдеров рейтинга 2016 г.

Ключевые слова: рейтинг, банковская деятельность, методическое обеспечение, таксономический коэффициент развития.

Netudykhata K.L., Ptashniuk I.V. Rating evaluation of bank institutions' activity (based on example of medium-sized banks of Ukraine). The modern methods of rating evaluation in banking were reviewed in the article. Their advantages and disadvantages were revealed. The proposals for improving methodical support were formed. They were applied in the process of rating medium-sized banks. The list of rating leaders and outsiders in 2016 year was formed.

Keywords: rating, methodical support, banking, taxonomic coefficient of development.

Постановка проблеми. В умовах фінансово-економічної нестабільності постійно існує суттєвий ризик втрати стійкості як банківською системою, так і кредитними установами. Отримання своєчасної та достовірної інформації про стан банку стає необхідною передумовою для прийняття ефективних тактичних та стратегічних рішень щодо його поточної діяльності та перспектив розвитку.

Рейтингове оцінювання банківської діяльності залишається актуальною проблемою для самих банків, їх власників, клієнтів, інвесторів, регулюючих та контролюючих органів. Окрім того, у сучасних умовах нестабільності зростає важливість розроблення та впровадження у практику нового меха-

нізму управління установами на основі рейтингів, що сприяло би прискоренню прийняття рішень з урахуванням постійних змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Отже, постає питання щодо постійного вивчення та вдосконалення методичних аспектів рейтингового оцінювання діяльності банків (надалі РОДБ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні та практичні аспекти РОДБ розглядалися в роботах В.А. Батковського, В.Д. Бондаря, О.К. Єлисеєвої, В.С. Кромонава, А.Ю. Маслової, О.М. Мусієнко, М.В. Рисіної, Г.О. Савченко, Л.Ю. Сисоєвої, А.В. Суворова та ін. Незважаючи на значну кількість праць, постійно виникає необ-